

ABD – Türkiye İlişkilerine İki Nesil Perspektifinden Bakış

Diyalog Raporu
Aralık 2020

the Hollings Center
for international dialogue

ABD – Türkiye İlişkilerine İki Nesil Perspektifinden Bakış

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye, aralarındaki ciddi sorunlara rağmen çeşitli jeostratejik hedefleri ve çıkarları paylaşmaya, savunma ve terörle mücadele gibi belli alanlarda iş birliği yapmaya devam ediyor. Gümrük vergileri ve yaptırım tehdidine rağmen ticari ilişkilerin büyümesi beklentisi var. Ayrıca Türkiye ve ABD Orta Doğu'da istikrarın sağlanması konusunda ortak çıkarlara sahip. İkili ilişkilerin zorluklara rağmen büyümesinin stratejik sebepleri mevcut. Bu stratejik sebepler neler? Ne gibi iş birliği alanlarından bahsedebiliriz? İkili ilişkileri ilerletmeye yardımcı olabilecek yeni iş birliği alanları neler?

Hollings Center, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasındaki ikili ilişkileri, iş birliği ve anlaşmazlık konularını değerlendirmek için son 10 yıldır periyodik toplantılar düzenliyor. Bunu yaparken müzakere ve yaratıcılık hedefiyle, katılımcıları açık ve tarafsız bir ortamda bir araya getirmeye çalışıyor. Bu diyalog toplantıları, ilişkinin temel yönleri üzerinde çalışan çok çeşitli uzmanları, akademisyenleri, düşünce kuruluşu temsilcileri, gazetecileri, STK ve hükümet temsilcilerini bir araya getirdi. Bu toplantıların her birinde Hollings Center, bu önemli müttefikler arasındaki bağları uzun vadede geliştirebilecek verimli ilişkiler kurulmasını hedefleyerek, tarafların görüşlerini sunmaları ve fikir ayrılıklarını tartışmaları için bir forum olmayı amaçladı. Neticede, bu tartışmaların sonuçları her iki taraftaki hükümet ve sivil toplum aktörleri için bilgilendirici ve yol gösterici oldu ve karşılıklı anlayışı ilerletti.

ABD'de yeni başkanlık yönetiminin başlamasıyla, Hollings Center ABD-Türkiye ilişkilerinin durumunu değerlendirmek ve ileriye yönelik olası senaryoları öngörmek amacıyla, çevrimiçi ortamda iki günlük bir toplantı düzenledi. Diyalog, görüş ve bakış açısı çeşitliliği yaratmak için iki gruba bölündü. Birinde ikili ilişkiler alanında onlarca yıllık deneyime sahip bir grup uzman yer aldı. İkinci grup ise yeni bakış açıları sağlayabilecek yeni nesil analistlerden oluştu.

Her iki toplantı oturumunda da şu anda ilişkide karşılaşılan türlü zorluğa rağmen, iki ülke arasındaki stratejik ilişkinin devam etmesinin önemi vurgulandı. Gruplar, anlaşmazlığın nedenleri ve yakınlaşmaya nasıl başlanacağı konusunda ayrışırken, ilişki kısa vadede sorunlu olacak gibi dursa da iyileşme için fırsatlar olduğu konusunda birleşti. Her iki ülke de ilişkinin düzelmesini arzu ediyor, ancak neyin yapılabileceğine dair gerçekçi bir analiz yapmak önemli.

Yaklaşımlar

Uzmanların olduğu grupta Amerikalı bir katılımcının belirttiği gibi, "İşler düşük bir noktadan başlıyor. Müttefiklerimizle ilişkilerimizi geliştirmede somut ilerleme göstermemiz gerekecek." Hem uzmanlar hem de yeni nesil grup katılımcıları, ilişkinin şu anda geniş çaplı "tarihi yük ve ideolojik varsayımlardan" mustarip olduğu konusunda şüpheye mahal bırakmadı. Buradaki soru, ilişkideki sorunlara nasıl yapıcı yaklaşımlar göstermek gerektiği. Bu hususta, gruplar en iyi yaklaşım yöntemi hakkında farklı bakış açıları sundular.

Her iki grup da ilişkiye bir bütün olarak mı yoksa sorunları ayrı ayrı değerlendirerek mi yaklaşılması gerektiğini tartıştı. Uzman grup sorunların birbirlerinden bağımsız ele alınmasını

desteklerken bunun zor olacağını ve “hassas bir diplomasi” gerektirdiğini kabul etti. Türkiyeli bir katılımcının dediği gibi “anlaşmazlıkların çokluğu göz önüne alındığında, amiyane tabirle ‘al gülüm, ver gülüm’ şeklinde bir ilişki kurulması gerekecek ki, birçoğunun hoşuna gitmese de fiili durum bu.” Böyle bir yaklaşımın başarılı olması, iki ülkenin iş birliği yapabileceği konuların dikkatli bir şekilde belirlenmesine, her iki tarafın sınırlarının ustaca anlaşılmasına ve güvenilirlik algısının iyileştirilmesine bağlı. NATO’ya yeniden bağlılık, bölgesel güvenlik koordinasyonu, ticaret veya iş dünyası ilişkilerinin iyileşmesi gibi büyük konuların önemli ölçüde çözülmesi için, “kolay lokma”lara odaklanarak başlamak tek seçenek olabilir.

Buna karşılık yeni nesil grup, ilişkiye bir bütün olarak yaklaşımın, güven artırıcı politikaların ve koşullu angajman politikasının daha avantajlı olduğunu öne sürdü. Bir katılımcı, “Bireysel krizleri yönetebilirsek de daha büyük sorunları birbirinden bağımsız düşünemeyiz” dedi. Türkiye’den bir başka katılımcı, ilişkiyi düzeltmenin gerekli olduğunu, ancak pandemiyle artışa geçen ulusal kendi kendine yeterlilik durumunun bunu zorlayacağını vurguladı. Pandemiden önce bile, Türkiye ekonomik odağını daha çok Asya-Pasifik’e kaydırmıştı ve Amerika Birleşik Devletleri dış politika ve ekonomide izolasyoncu bir duruş sergilemekteydi. Bir diğer katılımcıya göre, sorun temelli kriz yönetiminden daha proaktif bir ilişkiye geçmek “Daha işbirlikçi yollar için yeterli zemin bulana kadar olumsuz havayı ortadan kaldırmaya yönelik birçok gayri resmî diplomasi girişimi

İkili ilişkilerde her şeye rağmen güçlü olan nokta ticaret ilişkileri. Her iki gruptan katılımcılar ihracat-ithalat kanallarının artırılmasının önemini vurguladı. Fotoğraf: [CANARAN](#)

gerektirecek." Bunun başarılı olması için, toplumsal ilişkilere hükümetler arası ilişkilerden daha fazla önem atfedilmeli.

Her iki grup da yakınlaşmanın ikili angajmanla mı yoksa çok taraflı anlaşmalar, ittifaklar veya bölgesel ilişkiler yoluyla mı yürütülmesi gerektiğini tartıştı. Bu tartışma, Hollings Center'ın daha önce ABD-Türkiye ilişkileri üzerine düzenlediği diyaloglardan farklıydı. Amerika Birleşik Devletleri Türkiye ile birçok cephede - iki taraflı olarak, ittifaklar içinde ve bölgesel gruplar içinde – bir araya gelmek zorunda kalacak. Katılımcılardan biri, "Bölgesel sorunları ikili ilişkiden ayırmak zor. Bölgesel meselelere ulaşmak için ikili ilişkiyi nasıl geliştirebileceğimize odaklanmalıyız." dedi.

Sorunlar

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye 2021 yılı itibariyle içinden çıkılması zor pozisyonlar almış vaziyetler. Son beş yıl içinde her iki ülkenin ilişkiyi olumsuz etkileyen eylemleri ve tavırları bu noktaya gelmesine neden oldu, ki katılımcıların da kabul ettiği üzere bu gel-git gerilimler ilişkinin doğasında mevcut. Uzmanlar oturumuna katılan Türkiyeli bir katılımcı, güncel sorunları üç kategoride özetledi. İlk kategori, iki ülke politikalarının uyumlu olma potansiyeli olan sorunları, ikinci kategori, müzakere ile çözüme ulaşılabilir sorunları, üçüncü kategori ise, yakınlaşma veya müzakere şansının düşük olduğu "toksik sorunları" kapsıyor. Her bir kategoride, tek bir diyalog programında tartışılabileceğinden çok daha fazla sorun var.

Bununla birlikte, hangi sorunlara öncelik verilmesi gerektiği, iki nesil grubu arasında farklılık gösterdi. Uzmanlar grubunda, Türkiyeli katılımcıları en çok endişelendiren konu, ABD'nin Suriye'deki PYD/YPG'ye verdiği sürekli destek iken Amerikalı katılımcılar en çok Türkiye'nin Rus yapımı S400 füze savunma sistemini satın alması konusunda endişeliydi. Uzmanlar grubu arasında diğer konular ve potansiyel olumlu gelişmeler tartışılrsa da, konuşma sürekli olarak bu iki meseleye geri döndü.

Yeni nesil grubun üzerinde durduğu konular benzer olmakla birlikte, bakış açıları biraz daha genişti. Tartışmada, ABD-Türkiye ilişkilerini etkileyen bölgesel ve çok taraflı meselelere daha fazla yer verildi. Bu meseleler arasında Doğu Akdeniz'deki sondaj hakları konusundaki anlaşmazlık, Suriye, Libya ve Dağlık Karabağ'daki çatışmaların çözümü ve güvenlik ittifaklarının gelecekteki rolü yer alıyordu. Tartışma ikili meselelere odaklandığında ise spesifik sorunlardan ziyade karşılıklı algıların ve ulusal imajın nasıl iyileştirileceği konusuna ağırlık verildi.

Algılar

Hollings Center'ın 2013 yılında düzenlediği ABD-Türkiye diyalogunda katılımcılar, karşılıklı algılar bir miktar olumsuz olsa da iki ülkenin bölgesel zorluklara karşı doğal ortaklık kurabileceğinin mümkün olduğunu kaydetmişlerdi. Ayrıca o dönemde ABD'deki Türkiye algısı ve Türkiye'deki ABD algısı, her iki ülke kamuoyunun diğer bölgesel aktörlere yönelik algıları ile karşılaştırıldığında kayda değer derecede olumlu görünüyordu. 2021 yılına gelindiğinde ise ikili ilişkilerin iyice zora girmiş olması, kamuoylarının birbirlerine karşı menfi hislerini arttırdı. Her iki gruptaki katılımcılar bu algıları iyileştirmek için ciddi çaba gösterilmesi gerektiğini vurgularken hem Türkiye hem de ABD'nin ilişkiyi kendi şartları doğrultusunda adeta fabrika ayarlarına geri

2017 yılının Eylül ayında Türkiye ve ABD'den askerler kuzey Suriye'de ortak terörle mücadele operasyonları yürütüyor. Fotoğraf: [Mohammad Bash](#)

döndürmek konusunda hemfikirdi. Her iki jenerasyonun görüşü de daha yapılacak çok iş olduğuydu.

Hükümetler arasındaki algı uçurumunun iyileşme fırsatları var. Yeni nesil grupta Türkiyeli bir katılımcı, Türkiye'de bir kesimin Batı ile ilişkilerde eskiye dönme ve geleneksel ittifakları destekleme arzusuna dikkat çekti. "Türkiye halkının geleneksel müttefiklerden ayrılma konusundaki hoşnutsuzluğunun arttığına dair kanıtlar var. Türkiye halkı Batı'dan daha fazla özgürlük istediklerini söylüyor, ancak aynı zamanda bu ilişkiden sağlanan ekonomik ve güvenlik çıkarlarının da farkında." Benzer şekilde, uzmanlar grubundaki bir Amerikalı katılımcı, ABD'nin, Türkiye'nin Rusya'ya yakınlaşması durumunu büyütmemek gerektiğini vurguladı. Türkiye S400 füze sistemini satın almasına rağmen Rusya'nın Suriye, Libya ve Dağlık Karabağ ihtilafına karışmasına karşı çıkıyor. ABD'nin Türkiye'ye yaptırım uygulayıp uygulamayacağı tartışması bu iki ülkenin ortak çıkarlarını çıkmaz bir zemine sürüklüyor.

Yeni nesil gruptan bazı katılımcılar, hükümetlerin kendilerine has gerçeklerini kabul ederek muhatap olmanın önemini vurguladı. Amerikalı bir katılımcının belirttiği gibi, kararlar almak veya üretken bir çalışma ilişkisi oluşturmak, mevcut güç dinamiklerini kabul etmeyi gerektirir. "AKP Türkiye değil ve Türkiye AKP değil, ancak hükümet eden AKP. Hükümetler arası ilişkiler muhalefet aracılığıyla yürütülemez." Amerikan siyasi çevresindeki bazı kişilerin Türkiye'de yeni hükümet beklentisi, önemli anlaşmaların askıya alınmasına ve siyasi ilişkilerin zora girmesine neden oldu. Aynı şekilde Türkiye'nin, ABD Hükümeti'nin birçok kolundan, özellikle de Kongre'den beklentilerini düşürmesi gerekiyor. Amerikalı bir katılımcı şöyle devam etti: "Türkiye'nin, Biden yönetimi ve aynı zamanda Kongre ile geçinmek için ciddi çaba göstereceğini

umalım." Türkiye ikili anlaşmaya sıcak bakmadıkça, Başkan Biden'in Türkiye ile anlaşma çabası, nihayetinde Kongre tarafından sınırlandırılabilir. Sıradan Türkiye vatandaşları da Amerikan siyasi sisteminin bu gerçekliğini daha iyi kavramalı. Dış politika, yürütme organının yetkisi dahilinde olsa da, Kongre yasa ve finansman yoluyla diplomatik kanalları etkileyebilir ve zorlayabilir.

İki ülke arasındaki kamuoylarının bir bütün olarak iyileştirilmesi, geleneksel diplomasiden farklı, uzun vadeli bir çaba gerektiriyor. İşin içine duygular girince bazı fikirleri değiştirmek imkansızlaşıyor. Türkiye'de hep var olan anti-Amerikancılık istikrarlı bir şekilde arttı. Türkiye'deki pek çok kişi ABD'nin 15 Temmuz darbe girişimine verdiği tepki karşısında hayal kırıklığına uğradı. Uzmanlar grubundan Amerikalı bir katılımcı "Siyasi yelpazenin her kesiminden Türkiyeliler ABD'ye antipati duyma konusunda hemfikirler." dedi. Öte yandan, Amerikalılar, Türkiye'nin Amerika'ya güvensizliğin kaynağını anlamıyor ve Türkiye'nin yeniden "itaatkâr bir müttefik" olmasını istiyor. Amerikalı bir katılımcı, "Amerikalılar, Türkiyelilerin ABD'ye muhalefet olma arzusunun, ABD'nin bölgede güvenilir olmayışından kaynaklandığını anlamıyor" dedi. Yine de her şey bitmiş değil. Yeni nesil gruptan bir katılımcının tahminine göre, "Kültürel ve halklar arası ilişkileri teşvik ederek insani bağlama odaklanmak için oldukça iyi bir zamandayız." Her iki gruptan katılımcılar, bu algıları iyileştirmek için öğrenci değişim programları ve iş dünyası bağlarının sürdürülerek siyasi alanın dışında iş birliğini güçlendirmeyi savundular.

Eylem Önerileri

Her iki grup da ABD-Türkiye ilişkileri konusunda daha fazla diyalog yürütmenin önemini vurgularken, ilişkiyi düzeltmek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği sorusu öne çıktı. İki grubun da bahsettiği sorunların hiçbirinin kolay çözümü yok. Buna rağmen, çeşitli fırsatlar var.

- Her iki grup da Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası (NDAA) göz önüne alındığında CAATSA yaptırımlarının uygulanmasının kaçınılmaz olacağını kabul ederken, özellikle uzmanlar grubu, yaptırımların Türkiye'yi batıdan uzaklaştırıp, Rusya ve Çin'e yakınlaraştıracağı konusunda uyardı. Bazı katılımcılar, en az zararlı yaptırım seçeneklerini uygulamayı ve bu zor durumdan sıyrılmanın yolunu bulmaya çalışmayı önerdi.
- Uzmanlar grubu tarafından bölgedeki mülteci sorunları üzerine iş birliği önerildi. Türkiye'nin Suriye savaşında milyonlarca mülteciyi yönetmesi ve Biden yönetiminin ABD mülteci politikalarında değişik yapmayı amaçlaması ile özellikle maddi destek söz konusu olursa, doğal bir angajman ve güven inşa edici ortam olabilir.
- Uzmanlar grubu, iki ülkeden iş insanlarının etkileşimi artarsa bunun devletler arası ilişkilerin düzelmesini hızlandıracak bir yol olduğunu vurguladı. Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye için en önemli ticaret ortağı olmaya devam ediyor. Bazı katılımcılar, gümrük vergisi indirimi ve doğrudan yabancı yatırımın teşvik edilmesi yoluyla ticari ilişkilerin geliştirilmesini savundu. Yeni nesil gruptan bir başka katılımcı, Türkiye'nin artan enerji ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olacak enerji ticaretine, özellikle de doğalgaza odaklanmayı önerdi.
- Her iki grubun üyeleri de NATO ittifakının halihazırda ve gelecekteki önemini vurguladı. Özellikle yeni nesil grupta, Türkiye'nin Rusya ve İran saldırganlığına karşı bir siper olarak

konumlandığı geleneksel rolün hala geçerli olduğuna ve diplomatlar ve stratejistler tarafından bu konunun üzerinde durulması gerektiğine inanılıyor.

- Benzer şekilde, uzmanlar grubundan katılımcılar ABD'nin, Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıklar için bir çözüm bulmaya yardımcı olmaktan başlayarak AB-Türkiye ilişkilerinde arabulucu olmasının Türkiye ile güven inşa edebileceğini öne sürdüler. ABD'de yeni bir başkanlık dönemine girilmiş olması, bunu yapmak için küçük olsa da bir fırsat yaratıyor.
- Yeni nesil gruptaki katılımcılar, her iki ülkenin kamuoyunu daha iyi yönetmenin ve algıları iyileştirmenin önemini vurguladı. Kamuoyunu negatif etkileyecek faktörler her zaman var olsa da stratejik kararlarda kamuoyunu hesaba katmamak çoğu zaman dış politika seçeneklerini daraltmıştır.
- Çok uluslu kuruluşlar aracılığıyla ilişkiyi yeniden inşa etme çabalarına ek olarak yeni nesil grup katılımcıları, ABD ve Türkiye'nin kurumlar arası ilişkilerini revize etmesi gerektiğini vurguladı. İki ülkenin de hükümet içinde ve dışında, hükümetler arası ve halklar arası ilişkileri geliştirebilecek iletişim kanalları sekteye uğramış ya da kadük kalmış durumda.
- Uluslararası ilişkiler, karşılıklı çıkarların gözetildiği bir alışveriş haline geldikçe, liderler arasındaki kişisel ilişkiler bölge genelinde giderek daha önemli hale geliyor. Pek çok kişinin bölgedeki ilişkileri çok taraflı hale getirme ve kurumsallaştırma arzusuna rağmen, devletler arası ilişkiyi kişiler üzerinden yürütme yaklaşımının hemen değişmesinin mümkün olmadığını kabul etmek gerekir. Her iki gruptan katılımcılar, yeniden yakınlaşma için bu bölgesel gerçekliğin farkında olmanın gerekliliğini vurguladı.

Kapak Fotoğrafı: [Wikimedia Commons](#)

Hollings Center, Amerika Birleşik Devletleri ile nüfuslarının çoğunluğu Müslüman olan Orta Doğu, Kuzey Afrika, Güney Asya, Avrasya ve Avrupa ülkeleri arasında diyalogu güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Merkez, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Merkez, amacı doğrultusunda, uluslararası meseleleri ele alan ve kanaat önderleri ve konu uzmanlarını biraraya getiren diyalog toplantıları düzenler. Bu toplantılarda yeni fikirlerin üretilmesi ve katılımcılar arası diyalogun derinleştirilmesi hedeflenir. Merkezi Washington, D.C.'de olan Hollings Center'in İstanbul'da da bir temsilciliği bulunmaktadır.

Hollings Center'ın misyonu, tarihi ve fon yapısı ile ilgili detaylı bilgi için:

<https://hollingscenter.org/languages/turkish/hollings-center-hakkinda/>
info@hollingscenter.org

